

სენსიტივის ფურცელი

სურათებიანი დამატება

დამატების № 25.

კვირა 27 იანვარი 1902 წ.

გაზეთის № 1709.

ხანი და მისი შვილი

გ ა რ ვ ა ს ა

(თარგმანი)

... ყირიმში სცხოვრობდა ხანი მოსალიმი-მელ-ასეაბი და ჰყვანდა ერთი ვაჟი ტალიპ-ალგოლა. ასე დაიწყო ერთ-ერთი ძველ ლეგენდათაგანი არბიტუსის ძირში წამოწოლილმა ბრმა მათხოვარმა თათარმა, მესაფურხს ხანის სასახლის ნანგრევებზე შემოსტუმრობდნენ ჩანჩახა ხალათებით და ოკრო-მკვლით ნაქარგ ჯუღებით. საღამო იყო და მზე ნელ-ნელა ზღვაში ეშვებოდა, მისი წითელი სხევები ეფინებოდა ნანგრევთა მწვევ მიღამოს და წითლ ლაქებელ სკეპდა ხაფს მოკიდებულ ქვეშ. ქარი არხვედა დიდ აღვის ხემს და ფოთლებს ისე უშრაილებდა, თითქოს პაერში ნაჯადული მოჩუხებებო.

ბრმა მათხოვარის ხმა ქუსტრი იყო და კანკალეობდა, იმის დანაოკებულ სახეზე კი სიმშვიდის მეტი არა იხატებოდა. რა დაზებირებულ სიტყვებს ერთი მეორეზე სხაბა-სხუბი გაჰქონდა და მსმენელი თვალ წინ უყენებდნენ გრძნობით აღსაქვ წარსლის სურათებს.

ხანი მოხუცი იყო, — სთქვა მათხოვარმა — მაგრამ ჰარამხანაში ქალები ბევრი ჰყვანდა. ჰარამხანის ქალებს ძალიან უყვარდათ ხანი, რადგან მასში ჯერ არ ჩამქრალიყო ტრფობის ალი; მისი ალერსი საკმაოდ აკმაყოფილებდა იმით. ქალებს კი ყოველთვის ეყვარებათ ის, ვისაც შეუძლიან მომეტებული ალერსი, თუნდაც ის ქალაჩა-შერეული და სახე დანაოკებული იყოს. რადგან სიღამაზე მათთვის გრძნობის ძალა და არა ნაზი პირის კანი და თეთრ-წითური ღოჯა.

ჰარამხანაში ხანი ყველა უყვარდა მაგრამ ხანს კი უყვარდა და დნარის მინდვრებიდან მოყვანილი ერთი ყაზახის ქალი და ყოველთვის დიდის სიამოვნებით ვალერსებოდა მას; სამასი ცოლი ჰყვანდა ხანს სხვა-და-სხვა მზარიდან და ყველანი, ვითა ვახაზულისთვის ყველაფერი, ეკლუტენი და ღამაზნი იყვნენ. ჰარამხანაში კარგი ცხოვრება ჰქონდათ: ბევრს გემრიელს და ტკბილ საჭმელებს აწარმოებდნენ მათთვის ხანი და, როდესაც მოესურვებოდათ ცეკვისა და თამაშობის ნება ჰქონდათ. საყვარელს ყაზახის ქალს კი ხშირად იბარებდა თავისთან ოკუშკში, საიდანაც ზღვა მოსწადდა და სადაც საყვარელი ქალისათვის ყველაფერი ჰქონდა, რასაც კი მისი თვლიდა გული ინატრებდა და რითაც კი დაქმყოფილდებოდა; მაგალითად ტკბილი საჭმელი, ძვირფასი სხვა-და-სხვა ქაოილები, ოკრო, ძვირფასი ქვები, ყვეფლები, მუსიკა, შორიულ ქვეყნების ოვიითი ფრინველები და ტრფობის ცეკვლით აგზნებული შეყვარებულ ხანის ალერსი. ის სა-

ყვარელი ქალის ალერსით მთელ ღღერს ატარებდა და ერთობოდა; ან მეტი რა საჭე ჰქონდა? შრომის უღელი მას უკვე შეილოსთვის ვაღეცა, რადგანაც იცოდა, რომ ალგოლა ხანის სახელს არ შფარცხვენდა. ის ღმრთავით დინავარლობდა რუსეთის მინდვრებში, საიდანაც გამარჯვებული აუბრებელი ნადავლით: ახალი ქალებით, ახლი ქება-დიდებით ბრუნდებოდა; იქ კი თავის შემდეგ სტოვებდა შიშს, ფერფლს, მძოვრს და სისხლს.

ერთხელ რუსებზე გამარჯვებული დაბრუნდა ალგოლა, და მის პატივსაცემად გააჩაღეს მრავალ დღეს მეფლისი და ღმინი, რომელზედაც კუნძულის ყველა მურზებმა თავი მოიყარა; ჰქონდათ ნადიმი დიდი, ვარჯიშობა და სიმღერა; ტყეებს ისრებს ესროდნენ თვლებში თავიანთ მკლავების ძალის გამოსაცდელად, და ისევ ხემს უბრუნდებოდნენ და აქება-დიდებდნენ ალგოლას სახანოს იმდენ და მტერთა მების დამცემს.

მოხუცი ხანი შეიღო ვაქაკობით გამოუთქმელს სიამოვნების ჰგძნობდა, საამო იყო მისთვის, რომ შეიღო ასეთის სიმარჯვესა და ვაქაკობის ხე-დავდა აგრეთვე ის ფიქრიც, რომ მის სიკვილის შემდეგ ხანაბა მძღობრის ხელში გადავდა. საამო იყო მისთვის ამის წარმოდგენა, და, აი, სწორედ ამისათვის სურდა მას ეჩვენებინა შეიღოსთვის იმ უზომო სიყვარულის ძალი, რომელსაც ის მისდამი გრძნობდა. და ყველა ბეგებთან და მურზებთან იქ, იმ ღმინში, აიღო თავისი ხელში და უთხრა:

— კეთილო ჩემო შეიღო ალგოლა, დიდება ალგოლას და იყოს კურთხეული სახელი მისი წინასწარმეტყველისა.

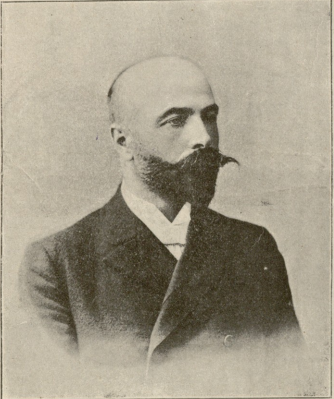
იგრიალეს იქ მყოფთ მძღავრის ხმით და ხანის სიტყვები ერთად განიბოროტეს.

— დიდი ალოპაიო, — განაგრძო ხალხმა, მან ჩემს სიკოცხლურშივე მეცდრეთით აღადგინა ჩემს შეიღო, ჩემი სიჯაბუჯე და მამაკობა რასაც მე ვხედავ ჩემის ბებრის თვლით და როდესაც მატლები დაღრინან ჩემს გულს, მე ისევ ცოცხალი ვიქნები ჩემს შეიღოში. ძლიერია ალგოლა და ქეშპირიტი მისი წინასწარმეტყველი მამალი. კარგი შეიღო მყავს, მძღავრია მისი მკლავი, გამხედავია მისი გული, და ნათელია მისი ქუუ-განება.

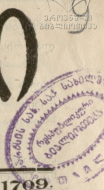
რა გსურს მიიღო მაიშუნის ხელიდან, შეიღო ალგოლა? მითხარ და მეც დაუყოვნებლივ ავისრულებ.

მოხუცი ხანის ხმა ჯერ არ შეწყვეტილიყო, რომ ალგოლა წამოდგა, მისმა თვლებმა ისეთი გამომეტყველება მიიღო, როგორც ზღვა დამობით, და ისე გააკვსეს, როგორც მთის აწრფის თვალმბმა.

— მშანებელი მამე, მომეცი მე შენი ყაზახის ქალი... ხანი სდუმდა, სდუმდა ცოტა ხანს, სწორედ იმდენს ხანს,

თ. ანდრონიკაშვილი. — ბათუმის ქადაქის თავი

რამდენს ხანსაც მოუნდება კაცი, რომ შეაჩეროს გულის თრთო-
ლა, რის შემდეგ მტკიცედ და ხმა მალღა წარმოისთქვა.

— წაიფიანე! გავთავებ ლხინს თუ არა, მაშინვე შევე-
ძლიება მისი წყაყინა. ღრმა სიხარულით გაუბრწყინდა არ-
წიფისებური თვალები მარჯვე ალგალას, ადგა, მივიდა მამა-
სთან და უთხრა:

— მესმის, რაც მარჯვე შენ და რაც ჩემთვის ვაიმეტე,
მარტინებლო მამავ! მე შეშისი ეს... მონა ვარ შენი... მე შე-
ნი შვილი... სამაგიე-
რად წაიდრე ჩემი სისხლი
წვეთ-წვეთობით. საათში
ოცს სიკვდილს შევეტა-
კები. მე მოვკვდები შენ-
თვის.

— არ მინდა მე არა-
ფერი, — უბასუბა ხანმა
და მრავალ წლების მი-
მაციობით, დიდებით და-
გვირგვინებული ქალბრა
თავი დახარა.

მალე გათავდა ლხინი
და მამა და შვილი, ორივე
განუშვებულნი გაე-
შურნენ სასახლიდან მარ-
ამბანაში. ბნელი ღამე
იყო, შავი ღრუბლები
ისე სქლად ვადასწო-
ლოდა (ეს, რომ არც
მთავრე, არც ვარსკე-
ლაფნი არ მოჩანდნენ.
დიდ ხანს მიდიოდნენ
მამა და შვილი ბნელში
მღუმარედ; მალოს ხან-
მა ერისვამა დაარღვი-
ა სიჩუმე:

დღე-დღეზე ქრება ჩე-
მი სიკოცლო, თან-და-
თან სუსტდება და ნაკ-
ლებათა სტეგის ჩემი
მოხუცი გული, თან-
და-თან კლებულობს ჩემ-
ში ცეცხლი. ჩემი სიკო-
ცხლის სითბო-სინათ-
ლედ იყო ამაერთოლე-
ბელი ალერსი ყაზახის
ქალისა.

მითხარ, ტალიკ, მი-
თხარ, ნუთუ ის შენ-
თვის ასე საჭიროა? ვანი
რამდენი დღე დამჩინია
მე დედა-მიწაზე სიკო-
ცხლო? ცოტა უკანასკ-
ნელი სიხარული ჩემი
სიკოცხლის ის არა, ის
რუსის ქალი. ის მიც-
ნობს მე, უყვარვარ მას.
ვინღა შემიყვარებს მო-
ხუტს მის შემდეგ, არაფინ. არც ერთი იმათგანი, არც ერთი, ალ-
გალოლა!

ტალიკ ალგალა სდუმდა...
— როგორ ვიცოცხლო მე, როდესაც ვიგრძნო შენ ეხვე-
ოდ მას და შენ გეკონიდეს ისა, ქალისთვის არ არის არც
მამა, არც შვილი. ქალის წინ ჩვენ ყველა მამა-კაცები ვართ,
ჩემი შვილი. მწარე ქინება ჩემთვის უკანასკნელ დღემდის მიხ-
წევა. მსურს ყველა ძველი ქროლომები მრავალ ომებთან გაიხს-
ნას ჩემს ტანზე და მსლიოდეს სისხლი, ტალიკ, მსურს და
სკობს კიდევ ჩემთვის, რომ ამ ღამეს აღარ გადავჩრე ცოცხალი,
ჩემი შვილი.

შვილი სდუმდა.
ამ ღამისაკენ მივიდნენ კიდევ მარამბანის კარებთან და
თავბაღუნულნი კარვა ხანს იდგნენ მის წინ მღუმარე. ორგვლივ

ბნელოდა, ღრუბლები რბოდნენ ცაში, ქარი არბედა ხეებს,
და ზუზუნდა.

— დილ ხანა მიყვარს მე ის, მამავ, — წყნარად უთხრა
ალგალამ.

— ვიცო... და ისიც ვიცო, რომ შენ მას არ უყვარხარ —
უბასუბა ხანმა.

— გული მიკვდება, როდესაც იმაზე ვფიქრობ.
— ჩემი მოხუცი გული რითიღა ავილიო?

ისევ სიჩუმე ჩამოვარ-
და. ალგალამ მწარედ
ამოიხიზრა და სთქვა:

— ენლო კი ვხედავ
რომ მართალი მითხრა
ბრძანება მოლომ: კაცისა-
თვის ქალი მაწინე-
ლიაო, თუ ქალი ღამა-
ზია, უუკველად სხვისაც
აღუტრავს სურვილს,
რომ მასთან დასტეგეს
და თავის ქმარს დაძვევს
ეკვიანობის მწარე სე-
დებს; თუ ქალი ღუბუ-
ჩია, იმის ქმარს სხვებისა
შურს, დაიტანჯება შუ-
რიანიობით; როდესაც
ქალი არც ღამაზია და
არც ღუბუჩია, მამაკე-
ცი მას მშენიერებად ვა-
ხდის, და თუ გავიკ მო-
სტყუდა — მელ-ახლად
იტანჯება იმ ქალის გუ-
ლისთვის.

— სიმინე არ არის
გულის ტკივილის მოლა-
ში, — უბასუბა ხანმა.

— შევიცოლოთ ერთ-
მანეთი მამავ!
ხანმა ისწია თავი და
სევილიანდ შეხედა თავის
შვილს.

— მოვკლათ ის! —
სთქვა ალგალამ.

— შენი თავი მეტად
გიყვარს, ვიციო ის და
მე, — ცოტა მოფიქრების
შემდეგ წყნარად უბასუ-
ბა ხანმა.

— შენც ხომ მაგრე
ხარ.
ისევ სიჩუმე ჩამოვარ-
და.

— დილა, მეც მაგრე
ვარ, — სევილიანდ უბა-
სუბა ხანმა, მწუხარებამ
ის მილოდ ბავშვს დაამ-
სგავსა.

— მშ მოვკლათ?

— არ შემიძლია ის შენ მოგვე, არ შემიძლიან, — უთხრა
ხანმა.

— არც მე შემიძლიან მეტო მოთმენა, ან გული ამომგლი-
კვი, და ან ის მომეცი.
ხანი სდუმდა.

— ან ჩვენი შილიან ზღვაში გადავადლოთ.

— გადავადლოთ შილიან ზღვაში. — ყრულ განიმეორა ხან-
მა შვილის სიტყვები

ამის შემდეგ ისინი შევიდნენ მარამბანაში, სადაც მშენი-
ერი ყაზახის ქალს ეძინა, ძვირფას ხალიჩებით მოფენილს ია-
ტაკზე. მის წინ შედგნენ და დიდ ხანს დასტეკოდნენ
მოხუცი ხანს თვალებიდან ცრემლი სდიოდა, რომლებიც მარ-
გალიტებით ბრწყინდნენ მის ვერცხლის ფერ წყნაზე. შვილი
აკეცემდებ არწიფისებურ თვალბებს და ვნებათა დღევას კბლდე-

უბაგურებაში ჩამბუღი. — ქანდაკება მარამბან-გარისისა

მის კრატუნით იყურებდა. ტალიკმა ვაღიძა ყაზახის ქალი, რომლის ნახ ვარდისფერ სახეზე მოეღვარე თვალები განთიადსაიეთ გაბოჰრთენ. მან ვერ შენიშნა ალაგლა. ვერ შენიშნა და ალისფერი ტუტები ხანს გაუწოდა და უთხრა:

— მაკოცე, მოხუცი არწივი.

— მომეზადე... ჩვენთან უნდა წამოხვიდე!— წყნარად უთხრა ხანმა.

ქალმა შეშხვდა ალაგლას და თავის არწივის თვალებზე ცრემლებს და მაშინვე მიხვდა და ყველაფერი გაგო.

— მოვიდვიარ!— უბასუხა ქალმა, — მოვიდვიარ, არც ერთს და არც მეორეს, ასე გადარწყვიტეთ განა? ასედაც უნდა ვადაც წყვიტათ გულთი მაშაით. მაშ მოვიდვიარ და სამთაფენი ჩუმიდ ვიწრო ბილიკებით ზღვისკენ წავიდნენ. ქარი ისევ ხმაურობდა. ქალი სინახისაგამო მალე დაიბოლა, მაგრამ სიამაყე ნების არ აძლევდა, რომ მათთვის ეს ეთქვა. შედამნია ხანის შვილმა უკან ჩამორჩენა და ჰკითხა:

— გეშინია?

ქალმა შენათათ თვალები დ დასისხლიანებული ფეხი უჩვენა.

— მოდი, წაგიყვან, უთხრა ალაგლომ და ხელები ასაყვანად გეუწოდა. მაგრამ ქალმა კისერზე ხელი მოჰხვია თავის მოხუც არწივს. მოხუცმა ხანმა მსუბუქად აიბაკა ის... ხანის მკლავებზე გადაწოლილი ქალი უფრთხილდებოდა თავის საყვარულს და ხეების ტოტებს აქეთ-იქით სწევდა, ეშინოდა, რომ ხანს არ მოჰხვედროდნენ თვალებში...

დიდ ხანს იარგს და, აი, შემოგსამათ მათ შორიდან ზღვის ხმაურობა, აქ ტალიკმა, რომელიც უკან მოსდევდა მათ, უთხრა მამას:

— გამიშვი წინ, თორემ შენ კისერში ხანჯლის ჩაკერა მომინდა.

— გასწი, ალაგლი მოგიჩაღვს ან შეგინდობს მეგ სერვიოსს. მე კი, როგორც მამა, გაპატებ, რადგან ვიცი თუ რას პნიშავს სიყვარული.

მათ წინ ძირს გამოჩნდა ზღვა, შავი, უნაბირო, უფსკრული; იქ ყრულ ვაგლოდნენ ზღვის ტალღები, კლდის ძირში სუფვედა სინდლე, სიცივე და საშიშროება.

— მშვიდობით!— უთხრა ხანმა და აკოცა ქალს.

— მშვიდობით!— უთხრა ალაგლომ და თავი ძირს დახარა. ქალმა ძირს ჩაიხედა, სადაც ხმაურობდნენ ტალღები, გულზე ხელები მიეჭრა და უკან გადწია.

— ვადავადვით!— უთხრა ქალმა იმათ. ალაგლომ გაუწოდა ხელი და დაიკვნესა. ხანმა კი ქალი აიყვანა, გულზე მიკრა და აკოცა. შემდეგ ასწია მალა და კლიდან ვადავად, ძირს ტალღები ჩქეჟდნენ და ისეთი ხმაურობა გაჰქონდათ,

რომ იმათ ვერც ქალის კივის მოჰკრეს ყური და ვერც იმის ზეართებში ჩავარდნის ხანს.

ხანი დაეშვა ქვებზე, და მდღუარედ დაიწყო კტერა ძირს, სიზნეისკენ, სადაც ზღვა და ღრუბლები ერთდებოდნენ, ხმაურობით სცურავდნენ ზვირთები ზღვისა, საიდანაც ქარი მოჰქროდა და ხანს ქალარა წვეს უშლიდა. ტალიკი პირზე ხელები შეფარებულ, უძრავი, დაღუბებული, როგორც ქვა, იდგა იქვე მამის ახლოს.

ღირა ვადიოდა. ცახე ქარისგან ვაფანტული შებენდნი, როგორც მოხუცი ხანის ფერები, ღრუბლები ერთი მეორეს მისდევდნენ.

— წავიდეთ, მამა!— უთხრა ტალიკმა.

— მოიციდე!— თითქოს რაღაცას ისმენსო დ შეუყვეტისა ეშინიარო ისე წასტურჩალო ხანმა. ღირა ისევ ვადიოდა, ტალღები ისევ ჩქეჟდნენ, ქარიც კლდეზედ ხევის ისევ ამორაილებდა.

— წავიდეთ, მამა!

— ცოტა კიდევ მოიცა.

არა ერთხელ ვანიმეორა ტალიკი ალაგლომ: — წავიდეთ მამავე, მაგრამ ხანი იმ ადგილიდან არ იძროდა, სადაც მან თავისი უკანასკნელი დღეების სიხარული დამკარგა. ყველაფერსა აქეს ბოლო!— მამაცად წამოადგა, შუბრის შიგნით ხანს და ყრულ უთხრა:

— წავიდეთ!

მამა და შვილი ვაუღუნენ გასა, მაგრამ ხანი მალე შესდგა:

— რისთვის მოვიდვიარ და ან სად მიდვიარ, ტალიკე ჰკითხა შვილის რისთვის ვიკოცხლო ეხლა, როდესაც მთვემას ჩემი სიკოცხლე მას ვაყაყოლე. მოხუცი ვარ, ალბათ ვეშეყვარებს. და თუ არაივის უყვარხარ, მაშინ შენი ცხოვე

საყვარელ მფარველს.—სურათი ვოჰანსისა

რება ქვეყანაზე სისულელია.

სიმდიდრე და დიდება ხომ ვაქვს, მამავე?

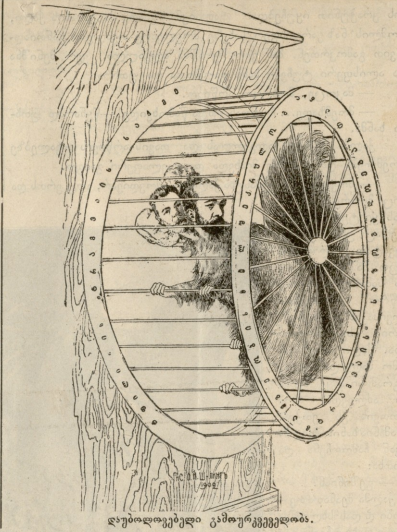
— ყოველივე მშენთვის დამითმია, აღონდ ერთი მისი კოცნა მომეცი. ყველა ეგ მყვარია, მარტო ოდენ ქალის სიყვარულია ცოცხალი. თუ კაცს ეგ ვანიძი არა აქვს, მაშინ კაცი არ ცოცხლობს, ლატაკია იგი, და შესაბარლისა მისი სიკოცხლის დღეები. მშვიდობით იყავ, შვილო, ალაგლის ლოცვა-კურთხევა გექმას თან დღე და ღამე...— და პირი ზღვისკენ იბრუნა.

— მამა!— შესძახა ტალიკმა;— მამა!...— და სახუგეშო მეტი ვერა უთხრა-რა. ან კი რას ეტყოდა იმისთანა ადამიანს, რომელსაც სიკვდილი უღიმის, ისეთს, რომ ცხოვრებისთანა სიყვარული აღძროდა.

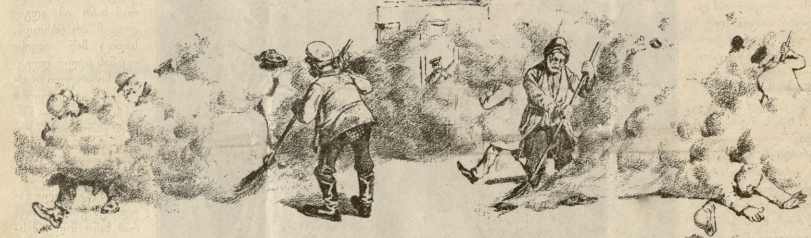
— გამიშეი.
 — ალლაჰ! — მან იცის. — ჩქარის ნაბიჯით მივიდა ხანი კლდის ნაბალოთან და გადვიარდა... შვილმა ვერ შეყენა, ვერ მოასწრო. არც ეხლა მოისმა ყვირილი და ჩაყარნის ღროს წყლის შხაპონი, მხოლოდ ზღვის ტალღები ჩვეულებრივ ხმაურობდნენ, და ქარი ისევ ველურ ხმებს ვალობდა
 დიდ ხანს იტყობა ტალიჯ ალგოლამ ძირს და შემდეგ ხმა მიიღო სათქვა:
 — მეც ასეთი ძლიერი გული მომეცი, ჰოი, ალლაჰ! — და ლამის წყვილიაღნი დაიწვია.
 ასე დაიღუბა ხანი მოსალაიმი-ელ-ასვაბი და მის შემდეგ ყირიში ტალიჯ ალგოლა დაჯდა ხანად.

განსართობი

ერთ ჩვენებურ სოფელში ჩვენებური კნენია სცხოვრობდა. ბევრ კნენურ ხასიათებთან ერთი სხვა ხასიათიც სჭირდა ამ პატარაღსმობტას: — გაიგებდა თუ არა, რომ სადმე ახლო ექიმი მოიყვანეს, უთუოდ ავად გახდებოდა, სამოათხ საბანს დაიხურავდა და მისი კენესა-ვიში დიდ მანძილზე ისმოდა. ერთხელ მეზობლისას ექიმი მოიყვანეს, კნენა, რასაკვირველია, ავად გახდა და ექიმთან კაცი აფრინეს. ექიმიც მალე მოვიდა და მძიმე ავადმყოფს სხვათა შორის წლოვანება ჰკითხა:
 — ასე ვა — ვა-ისა უნდა ვიყვიო. მაგრამ კარვად აღარ მახსოვს, მიხაკო (კნენას ძმა), შენ უკეთ გეცოდინება და მოახსენე ექიმს.
 — რას ამბობ, ქალო! 43-ისა მე ვარ და შენ 8 წლით ხარ ჩემზე უფროსი, მაშ 51-ისა მაინც იქნებოი.
 ამ სიტყვების გაგონება და კნენის ზეგ წამოჭრა ერთი იყო. ექიმიც მიხედა ავადმყოფობას და მიხაკოს უთხრა:
 — ექიმიც შენ ყოფილხარ და წამალოც კარგი გეცოდნია, მე რაღას მაწუხებდიოი, და წავიდა სახლიში.

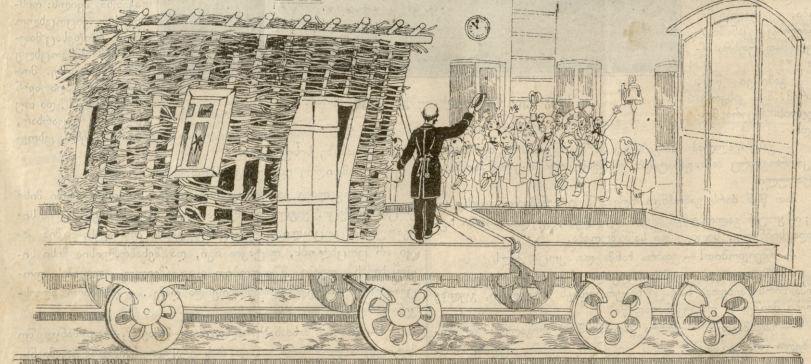

ბაილისის ახალ მთავრობითა გულმოდინებობა შუადღისას

— ფუუუ! რას ამტკვერებ მეც ცოცხათი, შე თავსჭიორი, ტახისა-მოსი და ცხვიარ-ზარია სულ მტკვერითი გაჰყვით!

თ. ანდრონიკაშვილის ცენერ ბათუმში მიზანრიი ლამის თიარმიმბ საათუხ

„მოდივარ, მომხსიანს — მომუქს წითელი ხოსიბი!“

გამომცემელი დ. რედაქტორი ზ. ჯაბაღანი